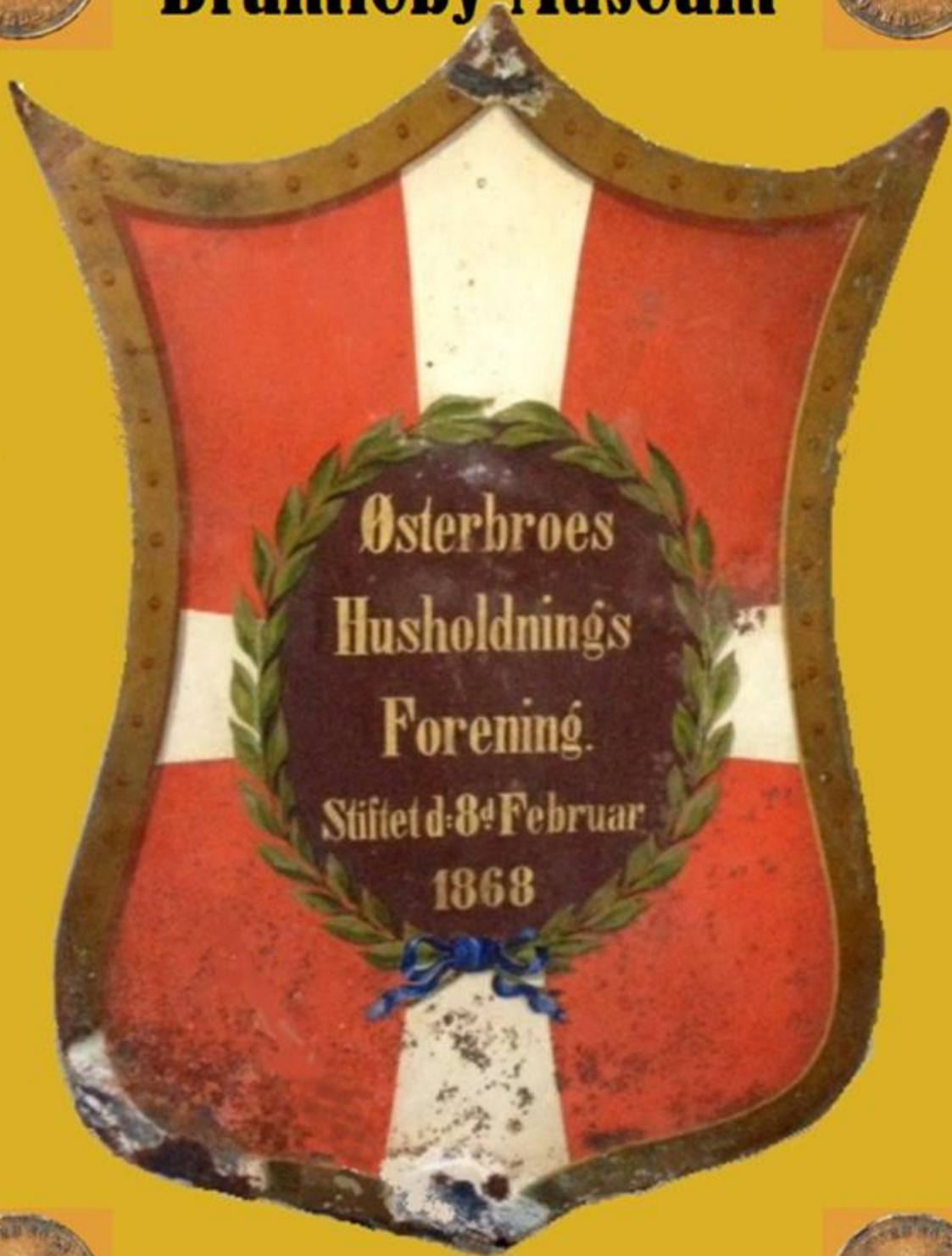

Brumleby Museum

Fondsansøgning

Indhold

Indledning	Side 2
Brumleby Museum – levende kulturarv og historisk forening	Side 2
Lægeforeningens Boliger – et eksperiment	Side 3
- Lægeforeningen og sunde boliger	Side 3
- Hjælp til selvhjælp	Side 4
- (For)brugsforeningen	Side 6
Brumleby som kulturarv i storbyen	Side 7
Brumleby Museum - et levende museum	Side 8
- Museumsprojektets idégrundlag	Side 9
- Organisation, økonomi og samarbejdspartnere	Side 10
Brumleby Museum - planer og visioner	Side 11
- Udstillings- og formidlingsprincipper	Side 13
- Bevaringshensyn	Side 13
- Åbenhed og lokalt engagement	Side 13

Teksten er lettere redigeret til brug på hjemmesiden 5. januar 2017.

Indledning

Brumleby Museum - levende kulturarv og historisk forening

I dette oplæg præsenteres baggrunden for at oprette et museum i Lægeforeningens Boliger –i dag Brumleby - og vel at mærke et ganske særligt museum, der indeholder historien om et eksperiment, hvor sunde boliger, den systematiske hygiejne og det gode fællesskab udgjorde fundamentet i bekæmpelsen af fattigdom gennem hjælp til selvhjælp. I dag er bebyggelsen ramme om et moderne hverdagsliv i storbyen, hvor gode udlejningsboliger, nabofællesskab og grønne områder er karakteristisk.

- **Brumleby Museum arbejder på at levendegøre den historiske kulturarv på det sted, hvor den har udspillet sig.**
- **Brumleby Museum er et samarbejde mellem lokale beboere og museumsfolk i en forening med engagement og faglighed.**
- **Brumleby Museum arbejder for, at et museum er til inspiration for nuværende og fremtidige generationer.**

Østerbros Husholdningsforening – Københavns ældste brugsforening i Brumleby udgør i dag Brumleby Museum, der med restaurerede lokaler vil kunne blive til stor glæde for beboerne i Brumleby og interesserede besøgende fra ind- og udland.

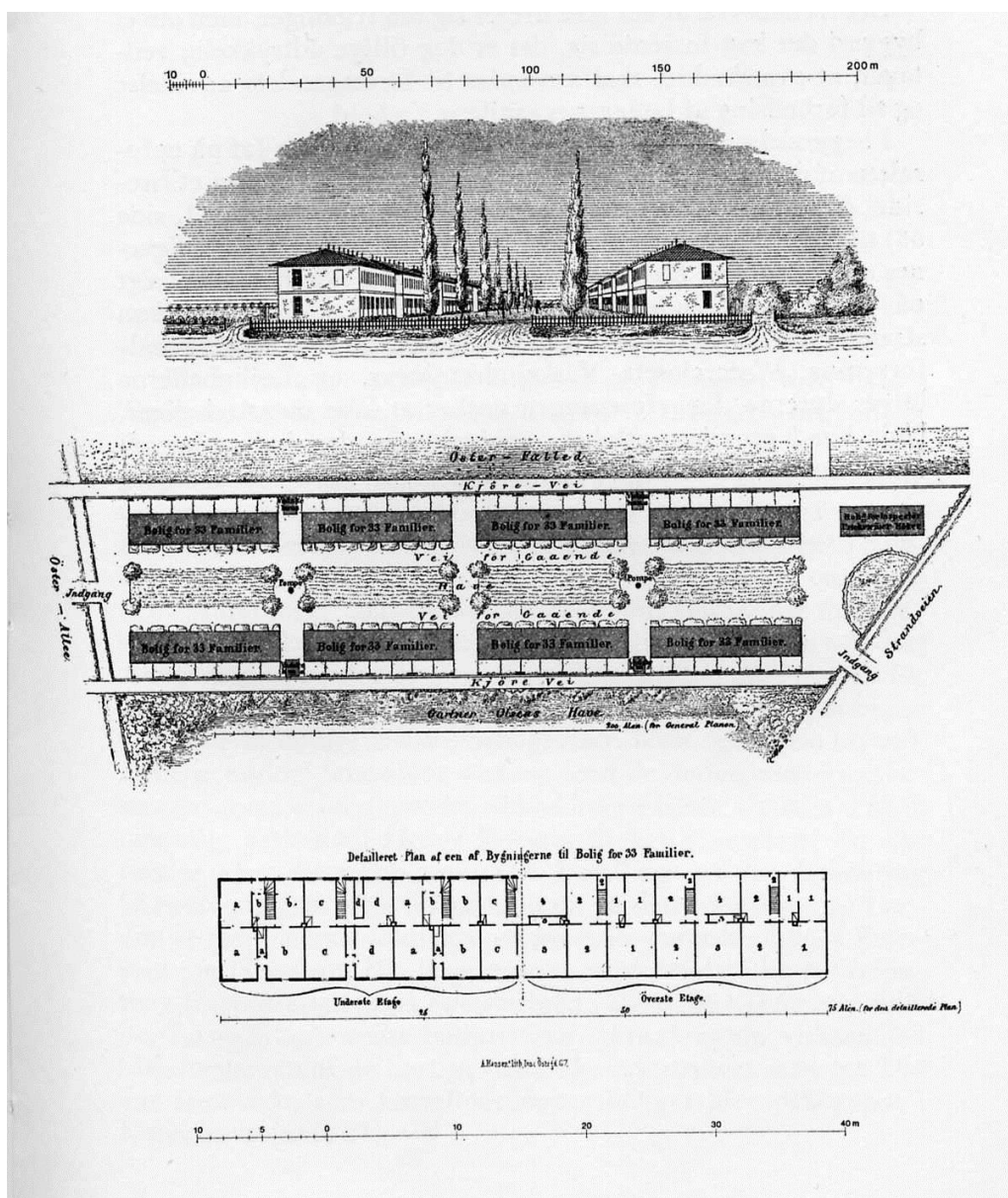
Hvordan dette skal foregå, vil blive beskrevet i det følgende.

Brumleby Museum den 3. april 2013

Lægeforeningens Boliger – et eksperiment

Lægeforeningen og sunde boliger

Lægeforeningens Boliger - Brumleby – var én af Danmarks første store bebyggelser for mindrebedemlede arbejdere – en social mønsterbydel uden for Københavns volde. En kreds af filantropiske læger - bl.a. E. Hornemann og F.F. Ulrik - stod bag oprettelsen i 1853 af et helt anlæg af sunde boliger omkranset af lys og luft. Til bebyggelsen blev knyttet en lang række institutioner: Mødesal, asyl, badeanstalt, sløjdscole og endelig Københavns første brugsforening fra 1868 med butiksudsalg og bibliotek, kaldet Øste brors Husholdningsforening (ØHF).

Oprettelsen af Lægeforeningens Boliger, Flyveblad 1853.

Arkitekten M.G.B. Bindsbøll har sat sit særpræg på Brumleby lige fra anlæggets grundplan til farvevalg inde i boligerne. Brumleby blev en del af Kulturministeriets Kulturkanon i 2004. Inspektørblokken 1995. Foto: Roberto Fortuna, Nationalmuseet.

Hjælp til selvhjælp

Princippet i al filantropi er, at den ideelt set gives uden hensyn til egen fordel; men i 1800-tallets borgerlige filantropiske initiativer blev vægten lagt på handling inden for det liberale samfunds grundidealer, således at de fattige på lang sigt ikke blot skulle hjælpe sig selv men hele samfundet gennem deltagelse i forebyggende og langsigtede initiativer. Foruden den individuelle, personlige velgørenhed (fx fra arbejdsgivere til deres ansatte eller spontane indsamlinger til mennesker i akut nød) voksede den organiserede/institutionelle filantropi gennem 1800-tallet til et sandt mylder af sociale initiativer, der skulle hjælpe fattige, syge og trængende. Den organiserede velgørenhed bestod i forskellige former for aktiviteter dels direkte materiel hjælp for at afbøde akut nød (bepsning, husly, lægelig omsorg) dels langsigtede projekter i form af hjælp-til-selvhjælp som oprettelse af arbejderboliger, foreninger, hjælpekasser, stiftelser m.v.

Lægeforeningens Boliger blev et sandt eksperimentarium for filantropiske projekter ud fra tesen om hjælp-til-selvhjælp. Som kontrast opstår nye strategier for overlevelse i "de uformuendes" levede liv, som kommer til udtryk i bl.a. kosthold, forbrugsmønstre og forsørgelsesgrundlag. De to forskellige opfattelser skal ikke udelukkende forstås som modsatrettede, idet der langt hen ad vejen også var sammenfaldende interesser.

I forlængelse af disse problemstillinger blev den filantropiske fattighjælp indrettet: Den skulle være åndelig frem for materiel hjælp, den skulle være langsigtet og pragmatisk, og den skulle arbejde med de fattiges selvdannelse. Hvordan denne idé om et dannelsesprojekt "fra oven" blev modtaget og inddraget i en helt anden hverdag, kan bl.a. studeres ud fra Østerbros Husholdningsforenings righoldige og enestående arkivalier, der dækker perioden fra 1868 til 1984.

Familien Hørbye. Murpolerer Chr. Hørbye var Husholdningsforenings første regnskabsfører fra 1868 og frem. Brumleby Museum.

Forfatteren Martin Andersen Nexø (1869-1954), der boede i blok B 28 i Brumleby fra 1872-1877, har i sine erindringer "Et lille Kræ" fra 1932 skildret sin barndom her. Han omtaler betegnelsen "Brumleby". Denne betegnelse om Lægeforeningens Boliger bliver dog først officiel fra 1984.

(For)brugsforeningen

Husholdningsforeningens kendetegn har været dens mangeartede virke i boligområdet gennem en lang årrække fra 1868 til lukningen af butikken i 1984. Foreningen var mere og andet end et udsalg for billige dagligvarer, idet en del af overskuddet gik til "Oplysningens Fremme", bogindkøb til bibliotek og foredragsarrangementer. Østerbro Husholdningsforening er ét af de bedste eksempler på, hvordan borgerskabet ville lægge arbejderklassens forbrugsvaner, fritids- og familieliv i faste rammer.

Opdragelsen til forbrugere medførte en ikke ringe grad af disciplinering, der i sidste ende skulle munde ud i en befolkning af demokratiske borgere. Brugsforeningen blev et mødepunkt for forskellige kulturer og dermed også konflikter om, hvad der var det rigtige og fornuftige at gøre? Ikke mindst blev forbruget af mad og drikkevarer et emne for forhandling og diskussion.

Østerbros Husholdningsforening, kontoret 1995. Foto: Roberto Fortuna, Nationalmuseet.

Brumleby som kulturarv i storbyen

Brumleby er efter en omskiftelig tilværelse i dag fredet. Endvidere er selve anlægget udpeget som et af Danmarks førende industrielle mindesmærker på internationalt niveau af bl.a. organisationen The International Committee on the Conservation of the Industrial Heritage (TICCIH) og indgår i Kulturstyrelsens udpegning af de vigtigste danske industrielle kulturmiljøer. Bebyggelsen er ligeledes præmieret af Europa Nostra 1997, Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse i 1994 og Københavns Kommune i 1996.

Som én af de ældste og bedst bevarede brugsforeninger i Danmark var foreningens lokaler i fare for at blive nedlagt i forbindelse med renoveringen af Lægeforeningens Boliger i 1992. Et samarbejde mellem Brumleby, Skov- og Naturstyrelsen, Nationalmuseets Bevaringsafdeling og Nationalmuseet Nyere Tid, mundede ud i at lokalerne i første omgang blev registreret. Senere lykkedes det at få taget lokalerne ud fra den generelle renovering – som Byfornyelsesselskabet stod for – og de overgik hermed til et selvstændigt museumsprojekt i 1995, hvor den stiftende generalforsamling blev afholdt for Brumleby Museum.

Nationalmuseet, Nyere Tid, tog i efteråret 1991 initiativ til en hasteundersøgelse af Østerbros Husholdningsforening, der blev finansieret af Statens Museumsnævns hastebevilling. Nationalmuseet stod for en undersøgelse af foreningens kulturhistoriske baggrund ved etnologerne Birgit Andreassen og Signe Mellempgaard, samt en bevaringsteknisk rapport af bygning og inventar. Undersøgelsen har indbefattet indsamling af erindringer og interviews med nuværende og tidligere beboere i Lægeforeningens Boliger, brugere og ansatte i butikken. Foreningens butik, kontor, bibliotek og kælder/udhuse er blevet registreret. Ligeledes blev der optaget interviews på bånd, der dokumenterer driften og hverdagen i foreningen. Sideløbende hermed er der gennem lokale kræfter blevet indsamlet fotografier og genstande med tilknytning til såvel butik som bibliotek. Inventar og møbleringsplan blev dokumenteret gennem opmåling og fotografering, bl.a. med midler fra Skov- og Naturstyrelsen.

Følgende undersøgelser er foretaget i perioden 1991-1996 i forbindelse med Brumlebys renovering:

Forundersøgelse af Østerbro Husholdningsforening ved Nationalmuseet som hastesag gennem Statens Museumsnævn med støtte fra Skov- og Naturstyrelsen:

- Kulturhistorisk rapport 1991 (Nationalmuseet, Nyere Tid)
- Bevaringsteknisk rapport og fotodokumentation af bl.a. interiører, inventar og arkivalier 1992 (Bevaringsafdelingen, Nationalmuseet)
- Opmåling/dokumentation af fast inventar og løsøre ved arkitekt Flemming Aalund, 1992 (Skov- og Naturstyrelsen)
- Bevaringstekniske undersøgelser af Badeanstalten 1994 samt af udvalgte lejligheder i hele Brumleby 1992-1996 ved Robert Larsen og Lykke L. Pedersen, Nationalmuseet

I 1992 deltog Byfornyelsesselskabet og Nationalmuseet med henholdsvis økonomisk og faglig støtte til fotodokumentationsprojektet "Folk og Hjem i Brumleby", hvor beboerne inden renoveringen blev fotograferet i deres lejligheder. Fotografierne blev vist ved en udstilling i Brumleby, og negativerne er senere overgået til Nationalmuseet.

Nationalmuseet har løbende fulgt renoveringen, bl.a. ved undersøgelser af enkelte lejligheds funktionsopdeling og farvesætning, både de ældste Bindsbøll-blokke samt de yngre Klein-blokke. Undersøgelsens resultater er publiceret i Nationalmuseets Arbejdsmark 1995.

En følgegruppe har fulgt ØHF gennem renoveringen, bestående af repræsentanter fra Brumleby Beboerforening, Byfornyelsesselskabet København, Bornebusch Tegnestue A/S, Dominia A/S samt Nationalmuseet (Nyere Tid og Bevaringsafdelingen). Følgegruppen blev i sin tid nedsat af et større forum, hvor også Københavns Bymuseum og Arbejdmuseet deltog. Følgegruppen nedsatte et udvalg, Bygherregruppen, der har fulgt byggesagen og som stod for fondsansøgninger i forbindelse med restaureringen indtil en egentlig museumsbestyrelse blev etableret i december 1995. Bygherregruppen havde repræsentanter fra Brumleby Lejerforening, Bornebusch Tegnestue A/S, Byfornyelsesselskabet København samt Nationalmuseet.

Som noget helt enestående er Brumleby blevet bevaret bl.a. takket være den lokale indsats bl.a. af Lejerforeningen. Kunsthistoriker og forfatter Hans Helge Madsen (1936-2008), der var bosat i Brumleby, skrev bogen om Brumlebys historie, hvor også den nyeste tid indgår. Lokalhistoriker og fhv. politiassistent Mark Rubin er gået foran i bevaringsarbejdet samt har utrætteligt indsamlet genstande og interiørdele, der ellers ville være gået tabt i forbindelse med renoveringen. Hertil kommer lokales indsamling af interview, fotografier og udarbejdelse af fotoudstillinger m.v. En museumsgruppe har holdt museet åbent og har afholdt julemarkeder, fastelavn, vårfester og biblioteksdage til stor glæde for mange.

Brumleby Museum – et levende museum

I december 1995 blev den stiftende generalforsamling afholdt, vedtægter vedtaget og den første bestyrelse i "Østerbro Husholdningsforenings Venner" nedsat.

I årene indtil 2011 arbejdede bestyrelsen med at få brugsforeningen og museumsforeningen integreret i den nye Brumleby Almene Andelsboligforening (BAA), hvor det lykkedes at få en langvarig lejekontrakt.

I 2011 fik museet gennem Kulturarvsstyrelsen (nu Kulturstyrelsen) midler til et forprojekt, der skulle klargøre de økonomiske rammer for en istandsættelse af lokalerne samt en plan for fremtidig brug og drift m.v. Denne lå klar i november 2011.

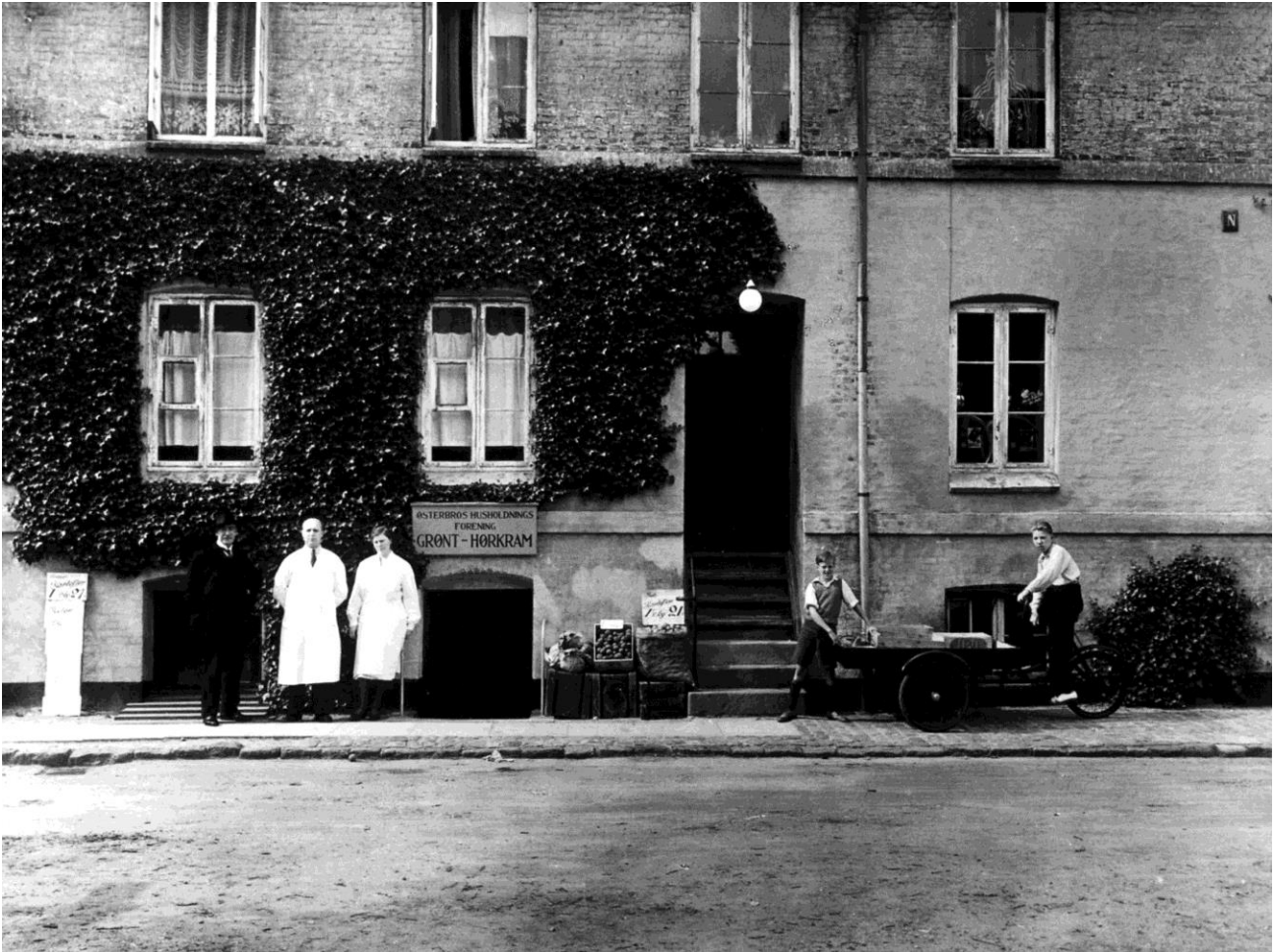
Tegning: Rasmus Brinkløv

Museumsprojektets idégrundlag

Man kan finde lignende interiører rundt om i Danmark, butikker og kontorer, men i Brumleby findes også det lokale boligområde og den potentielle kundekreds lige uden for døren. Denne helhed – boligområde og forretning – bør bevares og foreslås videreført på følgende måde:

- Bevaring og restaurering af Københavns ældste brugsforening, Østerbros Husholdningsforening i Brumleby (Lægeforeningens Boliger). Der skal løbende indsamles viden om, hvordan hverdagen i foreningen og foreningen i hverdagen har fungeret. Butikken skal - ligesom tidligere - åbnes i forbindelse med særlige arrangementer og fx danne ramme om nye indkøbsforeninger i Brumleby.
- Bevaring af Østerbro Husholdningsforening som ramme om aktiviteter fx folkeforskningsprojekter for Brumlebys beboere samt lokale beboere på Østerbro. Der er tale om indsamling af dokumentation i form af interview, fotoindsamling, film m.v. fra Brumleby 1853 og frem til i dag. Museet vil udvide sine funktioner som udstillingssted og undervisningslokale for skoleklasser, almindeligt interesserede grupper og enkeltpersoner, samt specielt interesserede studenter og forskere. Allerede nu har skiftende interessegrupper arbejdet med research, udstillinger, foredrag, koncerter m.v.. Etnologistuderende har i en årrække arbejdet med udstillinger, der har trukket interesserede til, fx "Experimentet Brumleby", "BrumleByFornyelse", "Børn i Brumleby", "Mad og drikke i Brumleby".
- Bevaring af Østerbro Husholdningsforening som symbol på en hel epokes tankegang, samfundsændringer og konflikter i internationalt perspektiv, men også hvordan disse idéer blev modtaget og overtaget af arbejderklassen.
- Videreudvikling og drift af et lokalt museums- og kulturhus, hvor kulturhistorisk bevaring, forskning, formidling og indsamling indgår sammen med aktiviteter.

Østerbros Husholdningsforening 1935. Brumleby Museum.

Organisation, økonomi og samarbejdspartnere

Der er i december 1995 nedsat en bestyrelse med en sammensætning, der sikrer de museumsfaglige hensyn, foruden museets økonomi og drift. Der er i bestyrelsen udpeget faglige samarbejdspartnere fra Københavns Museum, Arbejdermuseet og Nationalmuseet Danmarks Nyere Tid, samt organisationer i Brumleby: Østerbro Husholdningsforening, Brumleby Almene Andelselskab m.v.

En frivillig museumsgruppe er etableret lokalt, der er knyttet til driften og har stået for opsyn med udstillinger og arkivalier, igangsætning af lokale interessegrupper, studiegrupper m.v. Dette arbejde fortsætter og vil i første omgang dreje sig om indsamling af interview med ældre eller indsamling af fotomateriale fra hele perioden eller være tematiske projekter, som fx "Brumleby og Bindsbøll", "Brumleby Kogebog", "Sport og Brumleby" eller "Musik i Brumleby".

Driften af museet i form af husleje, varme m.v. indgår som en del af fællesudgifterne i Brumleby, hvorimod der skal skaffes midler til projekter i form af udstillinger, foredrag, film m.v. fra gang til gang. Denne "barfodsøkonomi" er i overensstemmelse med de oprindelige intentioner, hvor driften i høj grad blev varetaget af frivillig. Det har også været en strategi ikke at slå større brød op, end der kan bages, og det er først nu i 2013, at forarbejdet er klart til et større renoveringsprojekt.

Uddeler Johannes Andersen med hjælpere i butikken i 1953. Brumleby Museum.

Brumleby Museum – planer og visioner

Museet udgøres af de fysiske rammer, der består af forretning, bibliotek, køkken i stueetagen, kontor, uddelerlejlighed og karlekammer på 1. sal. Kælderen huser butikkens lager og hørkram m.v. Hertil kommer skure og vaskehuse, fx det såkaldte "slagterskur" et rekonstrueret Bindsbøll-vaskehus, der hørte til forretningen. Der burde også bevares et rigtigt lokum i tilknytning til museumsprojektet for at vise, hvordan lejlighedernes hygiejniske bekvemmeligheder har været. Museumslokalerne bør så vidt mulig bevare den oprindelige grundplan. Biblioteket bør søges møbleret, ligesom uddelerlejligheden, karlekammeret og kontoret. Dette kræver en genopførelse af vægge på 1. sal, så uddelerlejligheden genetableres. Det besluttet, hvilket tidssnit, hver enkelt funktionsdel skal føres tilbage til m.h.t. farveholdning jf. særlig farvearkæologisk rapport fra Nationalmuseets Bevaringsafdeling.

Det er vigtigt at dokumentere de skiftende forandringer, lokalerne har gennemgået de sidste 160 år, hvordan funktionen af de enkelte rum har været, og hvordan lokalerne er blevet ændret i takt hermed (ombygninger, skiftende bemaling og inventar). Det bliver helt centralt at vise disse ændringer over tid, men også, hvor uforandret lokalerne trods alt fremstår.

Som for alle andre museer, skal der hele tiden søges oparbejdet ny viden og indsamles genstande i tilknytning til emnet. Man kan både forestille sig projekter om dagliglivet i hele Brumlebyde sidste 160 år, suppleret med indsamling af genstande. Der skal oparbejdes en faglig udbygget dokumentation af det

indsamlede, fx i samarbejde med Nationalmuseet, Københavns Bymuseum og Arbejdermuseet, så der følger registrering og undersøgelsesarbejde med indsamlingen.

Det er helt centralt, at der er mulighed for at formidle den indsamlede viden og genstande i skiftende udstilling samt at studiekredse fx kan afslutte deres arbejde med at fremstille en udstilling i museet.

Der ligger forskellige udstillings- og formidlingsprincipper bag ud fra de enkelte rums egenskaber.

Danmarks ældste brugsforening. Østerbros Husholdningsforening, butikken 1995. Foto: Roberto Fortuna, Nationalmuseet.

Udstillings- og formidlingsprincipper

- Museet bygger på at bevare helheder (interiørprincippet), hvor der er belæg for det, dvs. i forretningen, i biblioteket, på kontoret – og delvist i køkkenet. De ældste bevaringsværdige elementer gennemgår en nænsom restaurering, hvorunder farveundersøgelser står som dokumentation for forandringer over tid. Det er væsentligt, at publikum har en mulighed for at danne sig et overblik over hvad, der er autentisk og hvad, der ikke er.
- Der afsættes ligeledes arealer til skiftende tematiske udstillinger, bl.a. på første sal og i kælderen. Her formidles historien bag Brumleby som boligeksperiment, som lægevidenskabeligt eksperiment og som filantropisk nøgleinstitution i 1800-tallets slutning.
- Der gives mulighed for egentlig drift, fx i form af åbning og drift i butiklokalet ved fester og andre arrangementer. Bibliotek og køkken tages i brug ved studiekredse og omvisninger. Der er blevet etableret et nyt toilet, og et funktionsdygtigt køkken af ældre model tænkes opført til kaffebrygning i forbindelse med møder, oplæsningsaftener o.l. i biblioteket.
- Der bør afsættes arealer – helst i Brumleby – til magasin for indsamlede genstande, arkivalier og fotografier. Arkivet består af protokoller – forhandlingsprotokoller, varebøger og regnskabsbøger fra 1868 og frem. Ligeledes er de seneste 45 års lejerforeningsarkiv indsamlet, så også museets samtidsrelevans er central.

Bevaringshensyn

Ud fra et museumsfagligt synspunkt rummer de gamle lokaler som helhed så store internationale, kulturhistoriske værdier, at der bør tages stilling til sikring (brand og hærværk/tyveri) – først og fremmest af det gamle arkiv og inventar fra 1868 og frem. Man kan evt. forestille sig sikkerhedskopiering og skanning af protokollerne, der så bliver opbevaret andet steds. Rigsarkivet har tilbudt at være sparringspartner i dette arbejde. Det er dog en uheldig løsning set ud fra et formidlingsmæssigt synspunkt, at de originale protokoller ikke kan fremvises og anvendes. Der skal tages stilling til, hvor stor en del af lokalerne, der kan være alment tilgængelige, og hvordan dele af museet kan lukkes af ved arrangementer.

Åbenhed og lokalt engagement

Museet bør være tilgængeligt for flest mulige, både folk i og uden for Brumleby. Det er klart, at jo mere, der reklameres for museet, jo vigtigere er det med en fast åbningstid. Det kræver til gengæld etablering af en vagtordning, evt. med lokale beboere, der kan holde museet åbent.

Der kan arbejdes med følgende forslag til åbningstider:

- a) Faste åbningstider fx søndag kl. 10-15
- b) Guidede ture efter aftale (evt. booking på hverdage gennem et etableret museum)

Den overordnede idé med Brumleby Museum er således ikke at oprette et museum inden for rammerne af det statslige museumsvesen, men snarere at skabe en ny ramme, hvor kulturarven bliver en del af det levede hverdagsliv. Som inspiration og som erindring om den virketrang og hårde arbejde, datidens beboere lagde i "hjælp-til-selvhjælp".

Tidligere uddeler Grethe Andersen på besøg i Brumleby Museum i 1997. Med sin mand Johannes Andersen var hun uddeler fra 1946 og frem til 1984, hvor udsalget lukkede. Foto: Brumleby Museum.

Tekst: Lykke L. Pedersen ([Teksten er lettere redigeret til brug på hjemmesiden 5. januar 2017.](#))

Forsidelayout: Annette Stenbjørn, Rasmus Brinkløv, Mark Rubin m.fl.. på baggrund af Østerbros Husholdningsforenings foreningsskjold samt dividendemærker.

Uddeler Grethe Andersen deler slik ud til børnene på trappen ind til udsalget ca. 1983.

Foto: Charlotte Bang Nielsen.

Butikken skal fremover gøres levende med udsalg af varer.

Tegning: Arkitekt Anne Charlotte Johannsen 2013.